

Верховний
Суд

Практика Великої Палати Верховного Суду під час розгляду заяв
про заміну сторони виконавчого провадження

Мартєв Сергій Юрійович
суддя Верховного Суду

- За змістом статті 25 ГПК України (у редакції до 15 грудня 2017 року) у разі, зокрема, заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, господарський суд залучає до участі у справі правонаступника відповідної сторони або третьої особи на будь-якій стадії судового процесу. Усі дії, вчинені в судовому процесі до вступу у справу правонаступника, обов'язкові для нього так само, як вони були обов'язкові для особи, яку правонаступник замінив. Про заміну або про відмову заміни сторони чи третьої особи її правонаступником господарський суд виносить ухвалу.
- Передання кредитором своїх прав іншій особі за договором відступлення права вимоги (договір цесії) є правонаступництвом, і такий правонаступник кредитора має право звертатися до суду із заявою про заміну сторони виконавчого провадження з наданням йому статусу сторони виконавчого провадження.
- При цьому, процесуальне правонаступництво в розумінні зазначеної вище законодавчої норми допускається на будь-якій стадії судового процесу, включаючи стадію виконання судового рішення.
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 січня 2019 року у справі №803/1273/16*

- Виконавче провадження є однією зі стадій судового провадження, яка завершує його. Ця стадія розпочинається з набранням судовим рішенням законної сили або за інших умов, установлених законом. За законом на стадії виконавчого провадження можлива заміна сторони виконавчого провадження. Така заміна є прийнятною, зокрема, у правовідносинах, що допускають правонаступництво. Процесуальний закон та закон, який регулює підстави, порядок та спосіб виконання судових рішень, не обмежує можливість заміни сторони виконавчого провадження залежно від загальних умов та порядку (етапу) здійснення виконавчого провадження, наприклад, у зв'язку з ухваленням державним виконавцем рішення про початок примусового виконання рішення на підставі виконавчого документа.
- Виходячи зі змісту наведеної норми, процесуальне правонаступництво передбачено не лише у зв'язку зі смертю (оголошенням померлою) фізичної особи та реорганізацією суб'єкта господарювання, а й в інших передбачених законом випадках, у тому числі в разі заміни кредитора або боржника в зобов'язанні (відповідно до статей 512 і 520 ЦК України). Процесуальне правонаступництво в розумінні статті 52 ГПК України допускається на будь-якій стадії судового процесу, включаючи стадію виконання судового рішення.
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 червня 2020 року у справі № 922/4519/14*

- На стадії виконавчого провадження як на завершальній стадії судового провадження можлива заміна сторони виконавчого провадження правонаступником за наявності відкритого виконавчого провадження. Після відкриття виконавчого провадження та до його закінчення заміна сторони виконавчого провадження (з одночасною заміною відповідного учасника справи) правонаступником здійснюється у порядку, передбаченому статтею 334 цього Кодексу (статтею 442 ЦПК України) з урахуванням підстав, визначених статтею 52 ГПК України (статтею 55 ЦПК України) . У цьому випадку приписи статті 334 ГПК України, що містить процесуальні особливості здійснення правонаступництва на стадії виконання судового рішення, застосовуються разом з положеннями статті 52 цього Кодексу (статті 55 ЦПК України).
- Натомість як до відкриття виконавчого провадження, так і після його закінчення заміна учасника справи правонаступником здійснюється виключно на підставі статті 52 ГПК України (статті 55 ЦПК України).
- У такому випадку з огляду на відсутність відкритого виконавчого провадження заміна відповідної сторони виконавчого провадження правонаступником є неможливою.
- Єдиним винятком є заміна боржника або стягувача у виконавчому документі до відкриття виконавчого провадження, що окремо обумовлено у частині п'ятій статті 334 ГПК України (аналогічні положення містить частина п'ята статті 442 ЦПК України).
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 916/617/17*

- Після закінчення виконавчого провадження не виключається можливість подальшого руху справи як в межах перегляду рішення суду (апеляційний, касаційний перегляд, перегляд за нововиявленими або виключними обставинами), так і в межах виконання рішення суду (поворот виконання, оскарження постанови про закінчення виконавчого провадження), а також у зв'язку із судовим контролем за виконанням рішення суду.
- Тож навіть після закінчення виконавчого провадження у учасника справи може виникати ряд процесуальних питань, пов'язаних із захистом його прав та охоронюваних інтересів.
- Закінчення виконавчого провадження, у тому числі й у випадку фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом, не виключає подальшого існування процесуальних правомочностей учасника справи в межах судового провадження, тож не має наслідком заборону здійснення процесуального правонаступництва щодо них. Питання процесуального правонаступництва у всіх випадках вирішується судом, який при його вирішенні повинен дослідити по суті обставини та підстави правонаступництва.
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 лютого 2021 року у справі № 911/3411/14*

- Заміна сторони виконавчого провадження правонаступником полягає в поширенні на правонаступника законної сили судового рішення з усіма її наслідками – незмінністю, неспростовністю, виключністю, преюдиційністю, виконуваністю. Отже, у випадку неможливості виконання судового рішення за відсутності підстав для поновлення строків для виконання наказу суду (виконавчого листа) або у випадку, якщо судове рішення не підлягає виконанню у примусовому порядку через органи виконавчої служби, правонаступник не може бути замінений у виконавчому провадженні, яке не здійснюється.
- Разом з тим особа може бути замінена судом у порядку процесуального правонаступництва за статтею 52 ГПК України (статтею 55 ЦПК України) на будь-якій стадії процесу, якщо здійснюється провадження у справі за участі її правопопередника щодо майна чи активів (немайнових прав), набутих цією особою в порядку матеріального правонаступництва.
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 січня 2022 року у справі № 34/425*

- Якщо виконавче провадження не закінчене, але виконавчий документ був повернутий без виконання стягувачу, визначеному у цьому документі, у його правонаступника є потенційна можливість отримати право на повторне звернення з виконавчим документом до виконання. Але таке право залежить не тільки від реалізації процесуального правонаступництва, але й дотримання строків звернення виконавчого документа до виконання, передбачених Законом про виконавче провадження. А якщо ці строки пропущені, то разом з питанням правонаступництва має вирішуватись питання поновлення цих строків, оскільки за відсутності підстав поновлення відсутня дійсна процесуальна мета такого правонаступництва.
- Отже, не можна замінити сторону виконавчого провадження, яке було закінчене, якщо не існує підстав для відновлення виконавчого провадження, з приводу чого особа має звернутися до суду, надавши переконливі аргументи щодо такого відновлення.
- *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 лютого 2022 року у справі № 2-7763/10*

Верховний
Суд

Дякую за увагу!